

Lyhyt katsaus yrittäjyyden historiaan

31.8.2022

Mitä yrittäjyys on? Vastausta voidaan lähteä etsimään historian kautta. Semanttisena käsitteenä yrittäjyys on suhteellisen nuori. Käsitteen juuret johtavat 1700- luvun Ranskaan, jossa Richard Cantillonin (1680–1734) sanotaan määritelleen yrittäjän ja yrittäjän käsitteen. (Kinkki & Isokangas 2003, 7.) Cantillonin 1730-luvun alkuvuosina kirjoittama käsikirjoitus Essai (*Essai Sur La Nature Du Commerce En Général*) julkaistiin postuumisti vuonna 1755 (Cantillon). Cantillon määritteli mainitussa teoksessaan yrittäjän itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi ja riskinottajaksi. Yrittäjä ostaa tavaroita tietyllä hinnalla tällä hetkellä, myydäkseen ne sitten tuntemattomalla hinnalla tulevaisuudessa. (Nadim & Seymour 2008, 6.)

Cantillon näki yrittäjän tavoitteena olevan markkinoilla olevien voitonmahdollisuuksien toteuttamisen. Tämän toiminnan seurauksena saattoi siis tulla joko voittoa tai tappiota. Yrittäjän ominaisuuksiksi hän näki kaukokatseisuuden, uskalluksen, taidot ja tarkoituksellisen toiminnan. (Kinkki & Isokangas 2003, 21.)

Yrittäjä on aloitteentekijä ja toimeenpanija

Entrepreneur -sana on ranskaa ja se on lainasana englannin kielessä. Sana entrepreneur voidaan kääntää toimijaksi, välikädeksi tai välittäjäksi. Sana on alun perin latinaa ja sana tarkoittaa siellä aloitteentekijää tai eteenpäin menemistä. (Mannila 2010.)

Yrittäjyyden semantiikasta voidaan tunnistaa sanan entrepreneur lisäksi myös sanat adventurer (seikkailija), undertaker (rehellinen henkilö, joka suoritti omalla riskillään hallitukselta saamaansa tehtävää) ja projector, (epärehellinen peluri ja spekulantti). Contractor -käsite samaistettiin sopimuksen tekemiseksi sopimukseen liittyvän tehtävän suorittamiseksi. (Kinkki & Isokangas 2003, 20–21.)

Esimerkiksi Nadim & Seymor (2008, 6) huomauttavat, että käsitteen yrittäjä määritteleminen ei ole välttämättä

kovin helppoa. Se ei ole käsitteenä selkeä tai yksiselitteinen. Yhtenä syynä on se, että yrittäjyyden alan tutkimusperinteet ovat monitieteellisiä. Yrittäjyyttä onkin lähestytty esimerkiksi antropologian, yhteiskuntatieteiden, taloustieteiden ja johtamisen näkökulmasta. Lisähaasteita yrittäjyyden käsitteen määrittelemiseen tuo se, että yrittäjyyden alakategoriat ovat lisääntyneet vuosien saatossa ja alalla on otettu käyttöön muun muassa sellaisia käsitteitä kuin yksinyrittäjyys, yritys ja sisäinen yrittäjyys. Lisäksi voidaan tunnistaa esimerkiksi perheyrittäjyys (Koiranen, 1998).

Nadam & Symour (2008, 7) ovat tiivistäneet eri aikakausien yrittäjyyden käsitteen määritelmiä. Mukana ovat niin Cantillonin yrittäjä on riskinottaja – ajattelu kun schumpeteriläinen luovan tuhon käsite. Tuoreimpana määritelmänä on Euroopan komission määritelmä, jonka mukaan yrittäjyys nähdään ajattelutapana ja prosessina, jonka avulla luodaan ja kehitetään taloudellista toimintaa. Yrittäjyyteen liittyy lähtökohtaisesti riskinotto, luovuus kuin innovatiivisuus. Nämä tekijät liitetään joko uuteen tai olemassa olevaan organisaatioon ja sen toimintaan. Voinee todeta, kuten Kinkki & Isokangas (2003, 21) kirjoittavat, että Cantillonin ajattelussa ”yrittäjä on riskinottaja”, yrittäjä ei luonut uusia markkinoita tai luonut kysyntää, tosin kuin esimerkiksi Sayn näkemyksessä. Niin sanottu Sayn laki, joka on vuodelta 1803 kuuluu: ”Tarjonta luo kysyntää.”, ”Supply creates its own demand” (Say). Tämä on varsin pätevä ajatus edelleenkin. Sayn ansioksi voidaan lukea myös se, että hän yhdisti luovuuden ja eri tuotannontekijöiden yhdistämisen tuotteeksi. Sayn mukaan yrittäjä ja kapitalisti olivat eri henkilöitä. Yrittäjä on johtaja ja toiminnan pyörittäjä, kun taas kapitalisti on sijoittaja. (Kinkki & Isokangas 2003, 24.) Cantillonin yrittäjä oli sijoittaja ja hänellä oli lisäksi valmius työpanokseen yrityksen hyväksi. Omistajuuden ja yrittäjyyden Cantillon katsoi olevan eri asioita. (Kinkki & Isokangas 2003, 21.)

Taulukko 1. Tiivistelmä yrittäjyyden käsitteistä (Nadam & Symour 2008, 7).

Määritelmä	Julkaistu
Yrittäjät ostavat tietyillä hinnoilla tällä hetkellä ja myyvät epävarmalla hinnalla tulevaisuudessa. Yrittäjä on epävarmuuden sietäjä.	(Cantillon 1755/1931)
Yrittäjät ovat pelureita.	(Defoe, 1887/2001)
Yrittävät pyrkivät ennakoimaan markkinoiden muutoksia ja toimimaan niiden mukaan. Yrittäjät toimivat markkinoiden epävarman dynamiikan mukaan.	(Knight, 1921, 1942)
Yrittäjä on henkilö, joka tekee hallitukselta saatua tehtävää suorittaen toimintaympäristössä omalla riskillään.	(Weber, 1947)
Yrittäjä on uudistaja/innovaattori, joka toteuttaa muutosta markkinoilla. (Luova tuho). Muotoina voivat olla esimerkiksi: • uuden tuotteen tai tuotteen uuden laatukategorian tuominen markkinoille (polttomoottoriauto>sähköauto) • uuden tuotantotavan käyttöönotto • uusien markkinoiden avaaminen • uusien materiaalien tai osien uusi hankintalähde ja sen kehittäminen • minkä tahansa uuden toimialan organisaation toteuttaminen	(Schumpeter, 1934)
Yrittäjä on aina keinottelija tai peluri. Hän käsittelee tulevaisuuden epävarmoja olosuhteita ja hänen onnistumisensa tai epäonnistumisensa on riippuvainen siitä, miten hyvin hän kykenee ennakoimaan tulevia tapahtumia. Mikäli yrittäjä ei kykene ymmärtämään asioita laaja-alaisesti ja tunnista riskejä, hän on tuomittu tuhoon.	(Von Mises, 1949/1996)
Yrittäjä on koordinaattori ja välimies.	(Walras, 1954)
Yrittäjyys on taloudellisten mahdollisuuksien tunnistamista.	(Penrose 1959/1980)
Yrittäjä tunnistaa menestymisen mahdollisuudet ja tekee toiminnallaan voittoa. ”Välittäjä.”	(Kirzner, 1973)
Yrittäjyys on innovaatiotoimintaa, jossa olemassa olevia resursseja täydennetään uusilla vaurauden tuottamisen mahdollisuuksilla.	(Drucker, 1985)
Yrittäjyydessä välttämätöntä on uudistuminen. Uudistuminen voi tarkoittaa markkinoille tulemista joko uusille tai vakiintuneille markkinoille uusilla tai jo olemassa olevilla tavaroilla tai palveluilla. Tällainen uusiutuminen voidaan tehdä joko aloittamalla uusi yritys, uudistamalla olemassa olevaa yritystä tai sisäistä yritystoimintaa.	(Lumpkin & Dess 1996)
Yrittäjyyteen kuuluu uusien mahdollisuuksien tutkiminen ja tunnistaminen, prosessit uusien mahdollisuuksien löytämiseksi, niiden arviointi ja hyödyntäminen ja joukko yksilöitä, jotka löytävät, arvioivat ja hyödyntävät tällaisia uusia mahdollisuuksia.	(Shane & Venkataraman, 2000)
Yrittäjyys on aina kontekstista riippuvainen sosiaalinen prosessi, jonka avulla yksilöt ja tiimit luovat vaurautta kokoamalla ainutlaatuisia resursseja, joita he voivat hyödyntää markkinoiden mahdollisuudet.	(Ireland, Hitt & Sirmon, 2003)
Yrittäjyys on ajattelutapa ja prosessi, jolla luodaan ja kehitetään taloudellista toimintaa. Siihen liittyy niin riskinotto, luovuus kuin innovatiivisuus. Nämä tekijät yhdistetään uuteen tai olemassa olevaan organisaatioon.	(Commission of the European Communities, 2003)

Taloudellinen toiminta on aina sisältänyt yrittäjyyttä. Käsitteen määritelmät ovat kuitenkin vaihtuneet. Joskus on korostettu työntekijän ominaisuuksia ja joskus puolestaan sijoittajan ominaisuuksia. (Kinkki & Isokangas 2003, 19.) Todennäköisesti tulevaisuuden yrittäjyyden määritelmä muuttaa muotoaan, kunnes ympyrä taas sulkeutuu ja palataan käsitteen juurille.

Kuinka yrittäjyys ja yrittäjyysajattelu syntyi?

Omavaraistaloutta voidaan pitää lähtökohtana, mistä ihmisen elo on lähtenyt liikkeelle. Vähitellen siitä on siirrytty kohti vaihdannaistaloutta, kun havaittiin, että kaikkea ei ole tarkoituksenmukaista tehdä itse. Yksilöt erikoistuivat vähitellen tekemään sitä, mitä he parhaiten osasivat. Esimerkiksi viljelijä vaihtoi viljaa metsästäjän tai kalastajan saaliiseen ja päinvastoin. Koska vaihdettavat tavarat eivät välttämättä olleet yhteismitallisia arvoltaan, tarvittiin jotakin muuta ja niinpä kehitettiin raha vaihdannan välineeksi. (Kinkki &

Isokangas 2003, 19.) Raha on muuttunut käsinkosketeltavasta valuutasta vähitellen käytettäväksi erilaisten maksuvälineiden avulla, kuten esimerkiksi pankkikortilla tai mobiililaitteella. Virtuaalivaluutat, jotka eivät perustu mihinkään valtiolliseen valuuttaan, ovat uusi tulokas maksamisessa.

Yrittäjyyden voi katsoa syntyneen teollisen vallankumouksen seurauksena. Samaan aikaan, kun teollinen vallankumous alkoi Englannissa 1700-luvun puolenvälin tietämissä, pyrittiin tehostamaan maanviljelystä. Kun pientilalliset eivät pystyneet kilpailemaan suurmaanomistajien kanssa tuotannossa, he myivät tilansa suurmaanomistajille ja muuttivat itse kaupunkiin ja ryhtyivät työskentelemään tehtaissa. Tekstiiliteollisuus kehittyikin ensimmäisenä tehdasmaiseksi tuotantojärjestelmäksi. Tässä murrosvaiheessa myös Suomen teollistuminen koki harppauksen, kun englantilainen tekstiili-insinööri James Finlayson perusti Tampereelle tekstiilitehtaan vuonna 1820. (Kinkki & Isokangas 2003, 22.)

Ennen teollista vallankumousta elettiin feodaalijärjestelmän aikaa. Sääty-yhteiskunta perustui syntymään ja elämä järjestyi syntymäsäädyn mukaisesti. Säädyt olivat aatelisto, papisto, porvaristo ja talonpojat. Jotta säätyihin kuulumaton pässi nousemaan säätyhississä pääsi nousemaan tarvittiin hyvä naimakauppa. Usein naisen oli helpompi nousta sitä kautta ylemmäs ja toisaalta vastaavasti huonon naimakaupan takia pudota vastaavasti säätyjen ulkopuolelle.

Yrittäjyyden rooli on tässä keskeinen. Kun ajatellaan sääty-yhteiskuntaa ja sen murrosta, havaitaan, että yrittäjyys mahdollisti vaurastumisen ja siten nousun yhteiskuntaluokassa uudelle tasolle.

Adam Smithiä (1723–1790) pidetään klassisen talousteorian ja kansantaloustieteen luojana. Hän tarkastelee pääteoksessaan Wealth of Nations kansainvälistä kauppaa ja markkinoiden muuttumista kansalaisen näkökulmasta. Smith oli vapaan kaupan kannattaja. Hän kiinnostui elinkeinonvapaudesta, innovatiivisuudesta sekä liberalismista. (Kinkki & Isokangas 2003, 23.)

Smithin aikaan vallitsi merkantilistinen ajattelumalli. Merkantilistinen ajattelumalli perustui kauppaan ja viennistä maksuna saatavien jalometallinen keräämiseen. Järjestelmä perustui käytännössä kauppiaiden ja kaupunkien erityisoikeuksille. Smith vastusti lähtökohtaisesti erityisoikeuksia, sillä hänen mukaansa kansakunnan varallisuus perustui tuottavaan työhön ja teollisuustuotantoon. (Kinkki & Isokangas 2003, 23.)

Smithin ajatuksena on niin sanottu ”näkymätön käsi”, joka ohjaa kysyntää ja tarjontaa. Lisäksi hän ajatteli, että eri mailla on työnjako, jonka mukaan toimitaan niin, että maat tuottavat niitä hyödykkeitä, joissa niillä on absoluuttinen hintaetu. Käytännössä Smith sovelsi samaa ajattelumallia, mitä tapahtui siinä, kun yksilöt siirtyivät omavaraistaloudesta vaihdantatalouteen erikoistumalla parhaiten osaamaansa asiaan. Hänen näkemyksensä mukaan valtioiden erikoistumisen kautta tuli siirtyä vapaaseen kauppaa. Näin kysynnän ja tarjonnan tasapaino saavutettaisiin markkinoilla. Ideaalisessa tasapainotilassa tuotteita tuotetaan tehokkaimmalla mahdollisella tavalla. (Kinkki & Isokangas 2003, 23.)

Smithin ajattelumaailmassa yhteiskunta jakautui kolmeen luokkaan. Ensimmäisenä olivat pääoman omistajat eli kapitalistit. Toisena luokkana Smith piti maanomistajia ja kolmannen luokan muodostivat työläiset. Smith ei nähnyt yrittäjiä omana luokkanaan. Hän piti keskeisenä sijoitustoimintaa yrityksiin ja toissijaista oli aktiivinen päätöksenteko. Hänen ajattelussaan yrittäjien pyrkimykset voiton saavuttamiseksi olivat yhteiskunnan edun mukaisia. Yrityksissä tuotetaan voittoa ihmisten työllä. Tämä ylijäämä jakaantui kapitalisteille voittoina,

maanomistajille maakorkona ja työläisille palkkoina. Koska työläisten osuus ei ollut riippuvainen siitä, kuinka hyvin yrityksellä meni, jakautuivat tulot epätasaisesti. Smith käsitti eturistiriidat, jotka tähän kokonaisuuteen liittyivät. Tasauskeinoksi hän ehdotti verotusta. (Kinkki & Isokangas 2003, 24.)

Edellä esitellyn Sayn lisäksi David Rigardo (1772–1834) ansaitsee maininnan. Rigardo oli Lontoossa asuva arvopaperivälittäjä, joka teki omaisuutensa pörssissä. Smithin tapaan hänen ajattelussaan olivat nuo mainitut kolme yhteiskuntaluokkaa (kapitalistit, työläiset ja maanomistajat). Kapitalistit hän näki rationaalisina, koska nämä tavoittelivat voiton maksimointia. Maanomistajien rooli oli vakaampi kuin kapitalistien, koska jälkimmäisten tulot saattoivat vaihdella rajustikin kurssikehityksen mukaan. Voittoasteen vaihtelun syynä oli hänen mukaansa palkkojen korkeus. Hänen logiikkansa taustalla on ajatus, jossa maanviljelijän voitto on aina samansuuruinen osuus tuotoksesta. Kun viljan hinta nousee, nousee maanomistajan voitto. Vastaavasti työläisten elinkustannukset nousevat ja työläisten palkkoja on nostettava, jotta elinkustannuksia voidaan kompensoida. Tästä seuraa, että kapitalistien (palkanmaksajat) tulot pienenevät ja maanomistajat ovat ainoita, jotka hyötyvät tilanteesta. (Kinkki & Isokangas 2003, 25.)

Rigardon ajattelumallin mukaan niin tuloja kuin pääomaa tuli verottaa. Näin verot tulkittaisiin osuudeksi maasta tai työvoimasta. Tämä osuus (verot) tulevat hallituksen käyttöön. (Kinkki & Isokangas 2003, 25.)

Carl Menger (1840–1921) tarkasteli yrittäjyyttä inhimillisten tarpeiden näkökulmasta. Yrittäjä nähtiin henkilönä, joka hallitsee ja koordinoi tuotantotekijöiden virtaa tehden hyödyllisiä tuotteita asiakkaalle. Yrittäjä rakentaa hänen ajattelussaan ketjun raaka-aineista lopputuotteeseen. (Kinkki & Isokangas 2003, 25.)

Friedrich von Wieser (1851–1926) nosti yrityksen ja yritykseen liittyvät lailliset oikeudet keskiöön. Von Wieserin ajattelussa yritys oli oikeudellinen yksikkö ja hän sisällytti kokonaisuuteen yrityksen perustamisen, omistamisen ja johtamisen. (Kinkki & Isokangas 2003, 25.) Voinee sanoa, että von Wieserin näkemys on varsin nykyaikainen.

Jo edellä olevassa taulukossa mainittu Joseph Schumpeter (1883–1950) on keskeinen hahmo siinä keskustelussa, jota on käyty, ja jonka pohjalta yrittäjyyden käsite on vuosisatojen saatossa kehittynyt ja täsmentynyt. Schumpeter toimi Harwardin yliopiston professorina. Schumpeterin ajatuksen keskiössä oli innovatiivisuus. Hänen ajattelussaan yrittäjiä olivat kaikki, jotka yhdistivät uudella tavalla tuotannontekijöitä. Yrittäjä oli uuden luoja, jonka innovatiivisuus ilmeni käytännössä esimerkiksi uusina tuotteina, tuotantomenetelminä, markkinoina, raaka-aineina tai organisaatioina. Schumpeteriläinen yrittäjä on toimija, joka luo muutosta. Todellinen johtaja on kuitenkin kuluttaja, joka valinnoillaan määrää tuotannon tason (kysyntä ja tarjonta). Kapitalismiin liittyy olennaisena osana suhdannekierron aaltoliike. Se vaikeuttaa yrittäjien suunnitelmia ja laskelmia käytännössä. (Kinkki & Isokangas 2003, 26.) Nousut ja laskut seuraavat tosiaan ja globalisaatio on tehnyt meistä entistä riippuvaisempia toisten maiden taloudesta.

Margit Mannila
lehtori, KTT
SeAMK

Lähteet:

Cantillon R. Wikipedia. Viitattu 9.8.2022. https://en.wikipedia.org/wiki/Richard_Cantillon

Kinkki, S. & Isokangas, J. (2003). Yrityksen perustoiminnot. WSOY. Porvoo.

Koiranen, M. (1998). Perheyrittäminen: Huomioita suku- ja perheyrityksistä. Valkeakoski: Konetuumat Oy.

Nadim, A. & Seymour, R.G. (2008). Defining Entrepreneurial Activity: Defeniting Supporting Frameworks for Data Collection. OECE Statistic Working Paper. Viitattu 9.8.2008. https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID=250070119116008117116100098112022099029051017051045044067088015120116108111112126091055102119102108111124002069017105096089123010005061051067108074110126116000067085054036068085116010121126073119113108099071083000084078008100127028080078114106025004&EXT=pdf&INDEX=TRUE

Nagarajan, K.V. (2011). reviewed Herbert, R.F. & Link, A.L. (2009). A History of Entrepreneurship. International Journal of Business and Social Sience. 2(9), 241–242. Viitattu 9.8.2022. https://www.ijbssnet.com/journals/Vol._2_No._9_%5BSpecial_Issue_-_May_2011%5D/27.pdf

Mannila, M. (2010.) A Brief History of Entrepreneurship. Perheyrittäjyys–Family Business. Viitattu 9.8.2022. https://tutkimu.blogspot.com/2010/08/brief-history-of-entrepreneurship.html

Say. J-P. Wikipedia. Viitattu 9.8.2022. https://en.wikipedia.org/wiki/Jean-Baptiste_Say